

Oktober 2017

Maya

Nyheter från föreningen
COLCHAJ NAC LUUM

NYTT

Rapporter från Yalambojoch i Guatemala

NÖJD ELEV. Magdalia med potatisplättar och inlagda grönsaker.

Matlagningskurs i byn

Att lära sig laga mat har varit många ungdomars favoritstund i skolan. Kosten bland invånarna i Yalambojoch kan ofta bli enahanda. Basfödan är majstortillas och bönor. Under hösten höll hemkunskapsläraren Esther Escalante en intensivkurs för 22 tjejer och killar. De lärde sig bland annat laga potatisplättar, inlagda grönsaker, kyckling-

bröst med spenat samt ett flertal traditionella rätter med kryddade såser. Men kursen kom till av en ren slump.

Organisationen Moscamed råkade hamna i Yalambojoch efter en informationsmiss. Det blev starten på ett gott samarbete.

Sid 4–5

LÄRARE. Isabel och Aracely är förskollärare på Regnbågens förskola, som drivs av vår förening CNL.

Unga förebilder

I det här numret av MayaNytt deltar flera röster från Yalambojoch, anställda som berättar om sitt arbete i byn. Det gör bland andra Isabel och Aracely, två av få yrkesarbetande kvinnor i byn. Som barn deltog de i föreningens projekt. Nu är det de som fungerar som förebilder för byns yngre tjejer.

–Vi försöker få undervisningen så lekfull som möjligt. Vi vill hitta strategier så att varje lektion ska väcka nyfikenhet hos varje barn, så att de blir huvudpersoner i sitt eget lärande, säger Aracely Domingo Lucas.

Sid 9-10

Innehåll

▲ Ledare	Sid 2
▲ Universitetskurs	3
▲ Ungdomar lär sig laga mat	4
▲ Schack engagerar i byn	5
▲ Ana och Brenda om sitt arbete	6–7
▲ Referat från årsmötet	8
▲ Idrott barnens favoritämne	9
▲ Saknad ordförande	10
▲ Föreläsningar i Sverige	11
▲ Ekonomirapport och funktionärer	12

Glädjande nytt från Yalambojoch

En liten del av mitt arbete som samordnare i Yalambojoch är fastighetsunderhållet. Under åren har vår förening med stöd från Sverige byggt utbildningscentret Niwan Nha på kullen mitt i byn. Det har blivit totalt 1 200 kvadratmeter yta: förskola, bibliotek, kursgård, sovsalar, folkets hus, systuga och toaletter. Plus ansvaret för torget och parken kring byggnaderna.

Städningen och ogrärensningen sköts i stort sett av användarna: I högstadiet städar eleverna både klassrum och toaletter. Mammorna i förskolan rensar ogräs på grusvägen upp till centret och på torget. Fritids-flickorna planterar blommor och sköter dessa. Enda betalda sysslorna är när Francisca städar i förskolan och Francisco klipper gräsmattan där (vi har en elektrisk klippare).

Precis som på svenska fastigheter krävs periodiskt underhåll. I år har vi fräschat upp de fyra små gästrummen med nymålade väggar och fina gardiner som Juana i systugan har fixat. Antonio som förra året jobbade som lärare har monterat dörrfoder där det fattades, reparerat trasiga möbler och lackerat nya bord och hyllor till biblioteket. Självt har jag hand om vvs-arbeten, samt ibland lite el-reparationer. Kostnaden för byggnadsunderhåll – både material och arbete – är i år cirka 20 000 kronor.

ÅTERKOMMANDE PROBLEM

Ekonomi har varit ett ständigt bekymmer senaste åren, men nu har det ljusnat, efter de drastiska nedskärningarna i högstadieskolan, att vi inte längre bygger nytt samt bättre insamlingsresultat i Sverige.

Skogsplanteringen sköts av lokala föreningen Awum Te. Vi har inte längre löneutgifter till skogstekniker. Styrelsen i skogsföreningen ville dock att vår svenska förening även i fortsättningen driver plantskolan. Försäljningen av plantor kan inte helt täcka lönen till Felipe, som även har en del rådgivning till bönder i trakten. Kostnaden för vår del hamnar på ungefär tio tusen kronor i år.

INGA VOLONTÄRER

En stor saknad för både barnen, ungdomarna och oss som arbetar i centret Niwan Nha är att vi inte haft volontärer och svenska besökare på flera år. Då och då dyker det upp utländska turister, till exempel från USA, Mexiko, Italien och Katalonien. Samarbetet med lokala organisationer, universitet och myndigheter betyder att jag själv ofta bjuder gäster på fika med bullar.

UTSIKT FRÅN NIWAN NHA. Agave-plantorna blommar framför skolan.

Men utbytet med Sverige är viktigt! Vi behöver volontärer speciellt till förskolan. Helst erfarna förskollärare eller barnskötare med goda kunskaper i spanska.

I mars-numret av MayaNytt berättade jag om tyskt stöd till naturskydd, från Utvecklingsbanken Kreditanstalt für Wiederaufbau i samarbete med CONAP (naturskyddsmyndigheten i Guatemala). Som så ofta när myndigheter är inblandade här i landet blev ansökningsprocessen mera komplicerad än vad de anställda på CONAP sa från början. Nu hoppas vi på projektstart efter nyår...

ENGAGERADE ELEVER

Att hitta lokalt stöd till fortsatt drift av högstadieskolan har tyvärr inte lyckats. Däremot finns ökat engagemang i Sverige för skolan, bland annat Norrbackaskolan i Visby som genomförde ett sponsorlopp i våras. Det betyder att vår förening kan stödja starten av en ny sjuva när läsåret börjar i januari. Ana blir ensam lärare i skolan och kommer också att arbeta med fristående läsecirkel i biblioteket.

PER BYLUND ANDERSEN, KOORDINÄTOR

annat förskola, högstadium, fadderverksamhet och skogsverksamhet i byn.

Colchaj Nac Luum betyder Jord och frihet på chuj, det Mayaspråk som talas i Yalambojoch.

Cirka två gånger per år ges MayaNytt ut. Vi förmedlar nyheter från Guatemala i allmänhet och Yalambojoch i synnerhet.

DISKUSSIONER. Deltagarna i universitetskursen diskuterar migrationsfrågor i kursgården Niwan Nha i Yalambojoch. I framtiden kan San Carlos- universitet komma att förlägga delar av utbildningen i stadskunskap till Yalambojoch.

Universitetskurs i Yalambojoch

Kursgården i Yalambojoch har blivit en plats som många organisationer och statliga institutioner vill hyra för utbildningar och möten. Nu har Niwan Nha till och med varit värd för en universitetskurs.

Mateo Lucas Alonzo är tillbaka i byn. Han var en av våra duktigaste elever från första årskullen i högstadieskolan (2006-2008) och läste till lärare på "La Salle-seminariet" i staden Huehuetenango med stipendium från Katalonien.

Mateo arbetade i vår högstadieskola 2012-2013, bland annat med uppsättningen av Pumans dotter som teater tillsammans med svenske Kristoffer Kabell. Efter lärargärningen i Yalambojoch pluggade Mateo pedagogik på Landivar-universitetet, arbetade i Mexiko City och sedan flera år som ansvarig för migrationsfrågor i organisationen Pop Noj.

STUDIER PÅ DELTID

Med hjälp av en annan av våra tidigare elever, Francisco Simón från byn Pojóm som nu läser statskunskap på statliga San Carlos-universitetet i Guatemala City, arrangerade Mateo en universitetskurs i migrations- och hälsofrågor i Yalambojoch. De cirka 30 deltagarna var främst tidigare högstadieelever och kursen sträckte sig från mars till juni, 16 måndagsförmiddagar.

Mateo är nu samordnare för nätverket "Action Hope", som med stöd från USA arbetar i bland annat Nicaragua och Guatemala.

EGEN STATISTIK

Kursdeltagarna tog bland annat fram statistik över utvandrarerna från Yalambojoch, hur många från byn som tagit sig till USA eller Mexiko, i vilka delstater de bor och vad de jobbar med. De diskuterade också konsekvenserna av Trumps politik, riskerna vid migration och alternativ.

STOR AVSLUTNING

Som vanligt i Guatemala blev det en pompös avslutning med utdelning av diplom från San Carlos-universitetet. Spännande för oss i centret är att San Carlos-universitetet är intresserat av att förlägga en vecka av utbildningen i statskunskap till Yalambojoch två gånger per år. Kurserna har tjugo-tre deltagare och läraren Alvaro Caballeros tycker att det är mycket nyttigt för studenterna att komma ut på landsbygden. Yalambojoch ger utmärkta tillfällen att fördjupa sig i migrationsfrågor; inbördeskriget och ursprungsbefolkningens rättigheter kontra megaprojekt.

För vårt center skulle regelbundna universitetskurs i byn betyda ett intressant akademiskt utbyte men också en intäkt för mat, boende och uthyrning av lokaler.

Text och foto:
PER BYLUND ANDERSEN

Det här är MayaNytt

MayaNytt är medlemstidningen för föreningen Colchaj Nac Luum, som sedan 1982 arbetar med före detta flyktingar från inbördeskriget i Guatemala. Biståndsarbetet startade när föreningens nuvarande koordinatör Per Bylund Andersen på resa i Mexiko träffade flyktingar från byn Yalambojoch i nordvästra Guatemala.

Många bybor har nu återvänt, och CNL driver i dag bland

Matlagningskurs i Yalambojoch

SAMARBETE. Ungdomarna river potatis till plättar, tillsammans med kocken Esther (i förgrunden).

Med hjälp från Stureskolan i Boden kunde vi inreda ett skolkök – och matlagning blev snart en favoritkurs bland både killar och tjejer. Men när entusiastiska Elena Yojcóm slutade efter två år hade vi inte råd att anställa någon ny hemkunskapslärare. Det kom dock en lösning från oväntat håll.

De roligaste stunderna i hjälparbetet är de oförutsedda mötena. I mitten av juli hade Jordbruksdepartementet kallat sexton byar i norra Huehuetenango och en mängd institutioner till ett möte om möjligheterna att utveckla den bybaserade

turismen i våra trakter. Turistkommittén i Yalambojoch och jag som samordnare för centret Niwan Nha var värdar. Men två dagar innan evenemanget skulle gå av stapeln kom beskedet att jordbruksministern skulle besöka Huehuetenango i ett annat ärende och mötet avlystes.

FRUKTAD LARV

Alla inbjudna nåddes dock inte av beskedet. Moscamed, som med stöd från USA bekämpar medelhavsflugans spridning norrut, dök upp i Yalambojoch.

I huvudsak ägnar sig Moscamed åt att släppa ut sterila flugor och sätta upp fallor för den fruktade medelhavsflugan

som lägger sina ägg i frukter. Larver i frukterna skulle totalt kunna förstöra apelsinodlingarna i Florida till exempel.

NY PROFIL

Tidigare har Moscamed flygbesprutat med bekämpningsmedlet malathion. Besprutningar skedde även över bebodda områden. Jag har många gånger utsatts för en sådan dusch under nittioalet. Efter stark kritik från miljöorganisationer har Moscamed slutat med malathion-besprutningarna och försöker nu att bättra sin profil med olika typer av socialt arbete.

Hushållsläraren Esther Escalante och

FÖRBEREDELSE. Esther Escalante visar ungdomarna hur man bäst hackar grönsakerna.

ELEVER. Aura Maria och Catarina lär sig att tillaga potatisplättar och andra nya rätter.

AVSMAKNING. I matlagningskursen ingår såklart en gemensam lunch på allt som eleverna har lärt sig att laga.

agronomen Jorge Ely från Moscamed imponerades storligen över vårt utbildningscenter, naturskyddsarbete och plantskolan. Under en trevlig förmiddag i biblioteket skissade vi på samarbete, när det gäller svamp och matlagningskurser.

ODLAR OSTRONSKIVLINGAR

Jorges specialitet är svampodlingar. Speciellt har han i flera byar i södra delen av departementet lyckats med odling av ostronskivling, som i Guatemala betingar ett högt pris. Ostronskivlingen skulle även kunna vara ett utmärkt komplement till födan i Yalambojoch. Många bybor älskar svamp, men har inte alltid goda kunskaper om vilken svamp som är ofarlig. Så till våren hoppas vi kunna starta ett litet svampodlingsprojekt i Yalambojoch tillsammans med Moscamed.

NYA RÄTTER

Första veckan i augusti ledde hushållsläraren Esther en kurs med 22 deltagare. Både högstadeelever, deltagare i Juanas "nip-kurs" och några tidigare elever. Kursen var öppen för både killar och tjejer. På schemat stod exotiska rätter som potatisplättar men också inlagda grönsaker, kycklingbröst med spenat samt ett flertal traditionella rätter med kryddade säser.

Som envis vegetarian sedan mitt fjortonde år kunde jag känna ett styng av smärta över elevernas fascination kring köttets möjligheter. Lätt att fly till förskolan, där Francisca tillagar vegetarisk chow mein och bondbönsvälling till barnen...

VILL ÅTERVÄNDA

Unga hushållsläraren Esther har ett flertal kommuner i sitt arbetsområde men vill gärna leda regelbundna matlagningskurser i Yalambojoch. Även med vegetariska rätter på menyn. Hon har aldrig sett så välutrustade skolkök i någon indianby tidigare.

Min tanke går till alla er som känt rostfria kastruller, bestick, rivjärn och vitlökspressar i bagaget från Sverige.

Text och foto:
PER BYLUND ANDERSEN

UTMANING. Petrona från byn Sancapach spelar schack med sin mamma.

Petrona från Sancapach lär mamma spela schack

Vid Öppet hus i centret är schacksalen populärast. Ett tiotal schackspel äger vi, de flesta gåvor från svenska lärare som besökt oss. I systugan används spelen och vi har även ett par spel tillgängliga i biblioteket. I högstadieskolan brukar eleverna spela på rasterna.

Statliga låg- och mellanstadieskolan stänger redan klockan 12.30. Tänk om det i Guatemala fanns svenska fritidshem! Sedan 2003 har vi ju La textilería, systugan. I princip är aktiviteten öppen även för pojkar. Men just nu har Juana endast en pojke som sitter och broderar. Lokalen är dessutom så full att några tjejer har hittat mysigaste platsen under bordet.

Det finns i centret gott om lokaler för fritidsaktiviteter. Men haken här som i Sverige är att någon måste sköta verksamheten. I skolan och "la textilería" har vi inga anställda städskor. Principen är att brukarna (barnen) måste fixa detta på egen hand. Och det fungerar! Gladaste tjejerna i systugan är de som för dagen får sköta städningen. En extra stund tillsammans med Juana är lyckan.

BARNEN ARBETAR

I Sverige säger Skolverket att "Fritidshemmet ska dels bidra till goda uppväxtvillkor genom att stödja och stimulera elevernas utveckling och lärande och dels möjliggöra för föräldrar att förena föräldraskap med förvärvsarbete." I Yalambojoch kan vi nog stryka sista punkten. Barnen hjälper ju till i jordbruket, hämtar ved och sköter småsyskon. Men följande vore även viktigt i Guatemala: "att ge eleverna delvis andra erfarenheter och kunskaper än de normalt får i skolan. Tillsammans bör skola och fritidshem bidra

till elevernas allsidiga utveckling och lärande".

FRITIDS FÖRSVANN

Under regeringen Alvaro Colom (2009-2012) inleddes en satsning på Escuelas Abiertas (öppna skolor) i Guatemala, speciellt i huvudstadens slumområden. Men under presidenten Otto Perez Molinas efterkommande korrupta styre försvann detta utmärkta initiativ.

De tio schackspelen förändrar förstås inte livet för alla ungdomar i Yalambojoch. Men de som har lust till en stunds trevligt umgänge och att utveckla sin analytiska förmåga är välkomna i centret Niwan Nha. Det är en aktivitet som inte kräver extra insatser för våra anställda (även i Sverige brukar schackspelare vara skötsamma). Vi har även domino till utlåning.

GILLAR KURSER

Ett bredare fritidshem i Yalambojoch finns inte på vår karta. Däremot satsar vi på kortare kurser framöver. Under juni-juli hade vi en kurs i smyckstillverkning för cirka 15 deltagare. Tonåringar, både tjejer och killar. Aracely, en mexikansk indian kvinna från Oaxaca, vill undervisa i hur man framställer örtshampoo och hudkrämer (vi har bland annat aloe vera, rosmarin och timjan i skolträdgården).

SÖKER VOLONTÄRER

För svenska korttidsvolontärer är kurser en utmärkt uppgift. 2014 hade Siri och Therese från Närkevarn kurs i Taekwondo. Vi har haft fri teater, sångkör och aerobics. Möjligheterna är obegränsade... Så ni som har en idé och kan tänka er en meningsfull semester till glädje och nytta för ungdomar i Yalambojoch: Hör av er!

PER BYLUND ANDERSEN

Ungdomarna är mer medvetna idag

KOLLEGOR. Ana Mateo i mitten tillsammans med kollegor och personal från IGER, den organisation som tidigare finansierade högstadieskolan i Yalambojoch.

Ana Mateo, från ursprungsfolket poptí, kom till Yalambojoch som 19-åring år 2006. Då var hon nyutexaminerad lärare. Här berättar hon om sitt arbete med byns ungdomar.

När jag fick jobbet kände jag bara till Nentón, huvudorten i kommunen med samma namn. Men vid första ögonkastet tyckte jag om Yalambojoch: de små husen, naturen runt omkring, språket. Men det skrämde mig också att vara så långt ifrån min familj och att försöka anpassa mig till det kalla klimatet.

Med tiden började jag umgås med familjerna, studenterna och arbetskamraterna. Jag trivdes så bra att jag började stanna i byn på helgerna för att besöka bybor, promenera till grannbyn Bulej, gå till floden för att plocka snäckor eller följa med familjer till deras majsodlingar och plocka örter eller björnbär.

BOKFRIA VECKOR

Genom skolan fick jag ett stort kontaktnät eftersom vi hade så många studenter.

En del var där för att läsa in grundskolan, andra hade mer utbildning bakom sig.

Varje dag börjar vi med en morgonsamling, med till exempel workshops, dans, berättelser eller drama.

Bland har vi "bokfria veckor", där vi istället för den teoretiska undervisningen håller workshops om till exempel jämställdhet, migration, gruvidrift, sexualitet och preventivmedel.

LÄRARE. Ana Mateo kom till Yalambojoch för drygt tio år sedan som lärare i högstadieskolan.

STÖD FRÅN SPANIEN

De första åren hade vi sällskap och stöd av Colocha, en spanjorska från organisationen Ixmucané, som handledde oss lärare i pedagogiska metoder för att vi skulle kunna göra undervisningen mer intressant och rolig. Det var välbehövligt. I majoriteten av skolorna i det här landet jobbar man inte med andra undervisningsmetoder än katederundervisning. För mig personligen betydde handledningen jättemycket.

Sättet att arbeta på i skolan har också hjälpt mig att mogna och se saker ur nya synvinklar. Och precis som det har hjälpt mig, har det också hjälpt ungdomarna som har deltagit i undervisningen.

PATRIARKAL KULTUR

Självklart har inte alla möjlighet att studera. En av orsakerna är dålig ekonomi, en annan att stöd från föräldrarna saknas, särskilt flickornas. Fortfarande råder en machokultur, och vissa vill bara stödja söner.

Men trots detta har ungdomarnas tankar och idéer utvecklats och de är öppnare än sina föräldrar. Som jag ser det är detta positivt. De möter kanske motstånd hemma och

KOMPISAR. Ana Mateo och Juana Jorge Domingo, ledare för systugan och folkdräktskurser.

ute i samhället men det tror jag de har tillbaka när de blir äldre.

KVINNOR FAMILJEFÖRSÖRJARE

Till exempel finns det nu enstaka kvinnor som yrkesarbetar i byn och försörjer sina familjer och andra som trots låg utbildning söker sig utanför Yalambojoch för att hitta jobb.

Fortfarande är det en del som gifter sig väldigt tidigt, kanske som 16-17-åringar. Men när de märker hur de blir behandlade av sina män höjer de sina röster, trots att det inte ses med blida ögon av de äldre, som gärna uppfattar det som brist på respekt. Men tjejerna känner till sina rättigheter och kan ibland nå överenskommelser med sina svärföräldrar eller skilja sig och lär sig något av erfarenheten. Skilsmässa är ett svårt steg, men en del väljer det eftersom de vet vilka rättigheter de har.

MEDVETEN MIGRATION

Genom åren har det skett fler positiva förändringar i byn. En del ungdomar migrerar till USA efter studierna, och de är bättre förberedda än tidigare generationer migranter. De har gått i skolan och skaffat sig mål: att köpa mark, odla kaffe, bygga hus och stödja sina föräldrar ekonomiskt. Jag tycker mig se att de har en större medvetenhet.

Just nu har skolan färre studenter eftersom många ungdomar väljer att åka till USA. Det är tråkigt, men ett generellt problem i Guatemala, eftersom de få som lyckas studera inte alltid hittar jobb. En del föräldrar föredrar det ekonomiska stödet de kan få om ungdomarna jobbar i USA, framför en långsiktig utbildning.

OSÄKER FRAMTID

Hur ungdomarna än väljer att göra så gör vi rätt i att satsa på deras utbildning. En dag kommer möjligheten att migrera till USA att minska eller försvinna, och då riskerar många ungdomar att drabbas hårt.

På det personliga planet är jag tacksam för att ha fått lära känna Yalambojoch. Byn och skolan har hjälpt mig att växa som person och lärare. Tack!

Text: **ANA MATEO**
Foto: **PER BYLUND ANDERSEN**

Brenda blev feminist och lärare

Språkläraren Brenda Lucia Méndez Pérez, 27 år, jobbade ett par år i Yalambojoch innan hon började på en feministisk organisation. Genom den kan hon fortsätta stötta byns ungdomar.

Jag är från byn Bulej, som ligger nära Yalambojoch. Mitt modersmål är chuj och jag talar också spanska och qanjob'al.

I nio år bodde jag hos nunnor och studerade i staden Barillas. När jag blev äldre började jag gymnasiet i den större staden

Huehuetenango där jag bodde på internat i ett annat kloster.

SÄNDES TILL GRANNBYN

Efter att ha tagit lärarexamen fick jag år 2011 jobb som lärare i San Mateo Ixtatán. I slutet av läsåret såg jag en annons där Academia de Lenguas Mayas sökte lärare i chuj. Jag fick jobbet, men var jag skulle placeras visste jag inte.

Till min förvåning sände de mig till kommunen Nentón och jag fick jobba i Yalambojoch, där jag lärde känna den utländske koordinatören Per Bylund Andersen. Han öppnade portarna till kulturcentret Niwan Nha, där jag började jobba som lärare i chuj på eftermiddagarna. På förmiddagarna jobbade jag i lågstadiet.

NY LIVSSTIL

I två år jobbade jag i Yalambojoch, tills projektet tog slut. Jag visste inte vad jag skulle göra året därpå och ringde alla kontakter jag hade för att desperat fråga om någon visste något ledigt jobb. En eftermiddag ringde en vän för att berätta att de behövde en person till organisationen där hon själv jobbade. Jag blev jätteglad, men också nervös för hur jag skulle klara intervjun.

Men så 2014 började jag jobba för den

feministiska organisationen Actoras de Cambio, Aktivister för förändring. Mitt liv förändrades radikalt. Jag fortsatte med mina universitetsstudier, jag försöker vara vegetarian och jag har gått olika kurser för att bli alternativ terapeut.

WORKSHOPS I BYN

Under tiden fick jag kontakt med Per igen och på ett möte i Huehuetenango

LÅNG RESA. Brenda Lucia Méndez Pérez berättar om sitt liv och sin resa, från hembyn Bulej, via Yalambojoch, till arbete på en feministisk organisation.

kände vi båda att det var viktigt att fortsätta att jobba med ungdomarna i byn. Även i min organisation ville många jobba med ungdomar ute i byar som Yalambojoch. Vi började samarbeta mer med kulturcentret Niwan Nha, där vi gav workshops varje månad, på teman som relationer, historia, inbördeskriget och patriarkatet.

Vi såg hur både tjejernas och killarnas tankeätt ändrades på så sätt att de skapade mer vänskapsrelationer och att de diskuterade igenom beslut. Detta trots att de sedan barnsben lärt sig att vara tysta och att vi i mayakulturen inte ska vara med och fatta beslut, särskilt inte vi unga.

KRIGET PÅVERKAR

Som ni vet var Guatemala drabbat av ett inbördeskrig och fortfarande lider vi av sviterna. Våldet som våra far- och morföräldrar upplevde speglas fortfarande i en våldsam kultur.

Vår organisation försöker stärka tjejer och killar genom att de får öva beslutsfattande och medvetenhet. Målet är att utrota det sexuella våldet.

Text: **BRENDA LUCIA MÉNDEZ PÉREZ**
Foto: **PER BYLUND ANDERSEN**

DRAMA. Brenda och hennes kolleger i Actoras de Cambio anordnade en teaterfestival i Yalambojoch, med stort deltagande från byborna.

Välbesökt årsmöte på Sommarro

SENASTE NYTT. Föreningens koordinatör Per Bylund Andersen redogör för vad som hänt under året i Yalambojoch, och om vad som finns med i planerna för kommande verksamhetsår.

Det har blivit tradition att samlas till årsmöte i DHR:s gamla hus vid Mälarens strand en halv mil söder om Enköping. För åttonde året i rad bjöd föreningen Colchaj Nac Luum in till möte i denna vackra miljö.

Det var den 23 april och 24 medlemmar hade hörsammat kallelsen. Det blev många omval, men nyval på två platser som ordinarie ledamöter i styrelsen.

De nyvalda är Björn Engberg från Enköping och Anna Calo som bor utanför

NYVALD. Björn Engberg från Enköping valdes in som ordinarie ledamot i CNL:s styrelse.

Strängnäs. Björn, nu pensionär, har bland annat arbetat som ombudsman i Hyresgästföreningen, och Anna jobbar som VA-ingenjör.

Föreningens koordinatör och eldsjäl, Per Bylund Andersen, bosatt i byn Yalambojoch i norra Guatemala sedan 1996, var den här gången i Sverige och

kunde inför årsmötet redogöra för det väsentligaste som skett i byn under året.

Där är högstadieskolan den svåraste delen av biståndsarbetet. Föreningen öppnade den då nybyggda skolan 2006 och har sedan dess huvudsakligen finansierat undervisningen; betalat lärarlöner, skolmaterial och underhåll.

Per och styrelsen har under senare år insett att detta inte kan fortgå i oändlighet. Dels klarar inte föreningen detta ekonomiskt längre, dels invaggas byborna i tron att andra alltid ska ta hand om deras angelägenheter.

Frågan diskuteras nu i byn bland berörda föräldrar, och en arbetsgrupp har bildats. Den undersöker nu hur byborna själva ska kunna ta över driften av skolan.

Årsmötet beslöt att föreningen tar ansvar för driften under innevarande läsår, till årsskiftet 2017/18. Vad som händer därefter beror på ekonomin och eventuella lokala lösningar.

Föreningen kommer att fortsätta driva förskolan Arco Iris och systugan.

MÅNGA PROJEKT I BYN

Per Bylund Andersen berättade också att föreningens lokala samarbetspartner, skogsföreningen Awum Te, nu arbetar mer effektivt än tidigare. Föreningen driver bland annat ett miljöprojekt där en tysk bank är finansiär. Banken ger bidrag till ett projekt som kommer att säkra byns vattenförsörjning. En del av bidragen ska också gå till byns plantskola och till snickeriet.

Per finns med i bakgrunden som rådgivare åt Awum Te.

TIDNINGEN OCH BOKBÖRSEN MayaNytt som startades sommaren

FAKTA

Colchaj Nac Luums styrelse 2017

Ordförande:	Torsten Jansson
Kassör:	Jan Angner
Sekreterare:	Eva Holm
Ledamöter:	Björn Engberg, Malin Linné (fadderansvarig) och Anna Calo
Suppleanter:	Ulla Åmand och Kristina Szemler

Ytterligare en Enköpingsbo valdes in bland de aktiva: Siv Eklund är nu ordinarie revisor tillsammans med Janos Szemler som förtjänstfullt reviderat föreningens verksamhet under många år. Janos bor i Loddby strax utanför Norrköping och har följt föreningens arbete sedan början av 1990-talet. Siv Eklund, nu pensionär, är ekonom och arbetade tidigare i Nordea. Som valberedare omvaldes Rolf Johansson och Leif Lindeqvist från Enköping.

1996 ska även framdeles komma ut med två nummer per år. Tidningens redaktör Elin Pettersson blir kvar på sin post och samarbetar med Jannike Holmberg som är originalare och gör den slutliga layouten. Tidningen distribueras sedan från Enköping.

Mycket tack vare medlemmen författaren Monica Zak har Bokbörser, en internetsajt för begagnade böcker, beslutat att skänka en liten del av sina intäkter till föreningen Colchaj Nac Luum.

KÄRVT EKONOMISKT

År 2016 var kärvt ekonomiskt. Enligt föreningens kassör Jan Angner var en betydande del av problemen kronans kursfall gentemot dollarn. Kronans värde sjönk med cirka 30 procent, vilket direkt urholkade föreningens bidrag eftersom den guatemalanska valutan quetzalen följer dollarkursen.

AVTACKNING OCH HYLLNING

Kristina Bylund Farge avtackades med blommor för lång och trogen tjänst som sekreterare i föreningen. Och hennes bor Per fick en lika fin blombukett i belöning för att han nyligen lyckats fylla 60 år.

Text och foto:
TORSTEN JANSSON

PÅ JOBBET. Aracely Domingo Lucas bland några av de livliga barnen på Regnbågens förskola.

Idrott glädjeämne i förskolan

Idrott är ett av favoritämnena hos våra barn på Regnbågens förskola. Bland annat eftersom man får lämna skolområdet och bege sig till byns fotbollsplan och vara ute i friska luften.

Varje gång barnen är på väg till fotbollsplanen lyser deras ögon av glädje. Lekfullheten finns med även i den övriga undervisningen, men inom idrotten är det verkligen glädjen som står i centrum.

Idrott finns med i förskolans läroplan, tillsammans med fem andra obligatoriska ämnen. Barnen har idrott två dagar i veckan à två timmar. Vi försöker få undervisningen så lekfull som möjligt. Vi vill hitta strategier så att varje lektion ska väcka nyfikenhet hos varje barn, så att de blir huvudpersoner i sitt eget lärande.

KROPP OCH SJÄL

Men, vad är då målet med skolgymnastiken? Jo, genom idrotten utvecklar barnen sina motoriska färdigheter och sina värderingar. De jobbar med kroppen för att öva balans, kontroll, snabbhet och kroppsmotvet. Och de jobbar i grupp med entusiasm och integritet i en trygg, motiverande och trevlig miljö.

SNABBARE OCH SMIDIGARE

För att skapa en bra undervisning har vi ringar, bollar, koner och hoppprep, bland annat. De hjälper oss att hitta på bra och intressanta lektioner.

Det går sakta men säkert framåt. Efter åtta månaders undervisning med en grupp barn har vi sett förändringar vad gäller smidighet, snabbhet och bättre grovmotorik. Varje barn är unikt. En del anpassar snabbt sin kropp efter uppgiften och andra är långsammare, men genom träning och motivation når alla målen.

VARIERAD UNDERVISNING

Det handlar inte bara om att springa, hoppa och spela. Ibland dansar vi eller sjunger eller gör avslappningsövningar. I slutet av varje lektion får barnen välja aktivitet. Ibland delar de upp sig i mindre grupper för att alla ska få göra det de vill, och ibland leker hela gruppen en gemensam lek. Det är viktigt att barnens åsikter tas till vara. Efter lektionen får de ett uppfriskande mellanmål innan de går tillbaka till den ordinarie undervisningen. Det blir alltid ansträngande men roliga dagar.

Text: **ARACELY DOMINGO LUCAS**
Foto: **PER BYLUND ANDERSEN**

FADDERBARN. Juana Elina fick till slut sitt paket från sin fadder Christel.

Posten åter öppen i Guatemala

Som jag berättade i förra MayaNytt övergav det privata postbolaget El Correo koncessionen sommaren 2016. Nu har kontoret öppnat igen – men än fungerar inte postgången.

I statens budget för år 2017 avsattes en blygsam summa för att åter bedriva Guatemalas post i statlig regi. Enda postkontoret i departementet Huehuetenango, med cirka 1,3 miljoner invånare, öppnades på nytt i juli.

Glad i hågen besökte jag kontoret och kunde konstatera att min postbox fanns kvar. Den trevliga kvinnan på Posten sa att de faktiskt fått en leverans postsäckar från huvudkontoret i Guatemala City och efter en stunds letande hittade hon ett fadderpaket från Örebro, avsänt i november förra året. Juana Elina blev mycket glad för presenterna.

SÄCKAR I HUVUDSTADEN

Men det finns tusentals säckar kvar i huvudstadens lager och vem vet när de sänds till Huehuetenango... Troligen finns en del svenspaket till barnen i Yalambojoch bland dessa.

Vid mitt senaste besök berättade föreståndaren att det kommer att dröja tills januari innan postgången åter fungerar. Först måste myndigheten fastställa tillvägagångssätt och rutiner för hur brev och paket ska sändas.

TESTPAKET SKICKAT

Vår ordförande Torsten Jansson sände ett testpaket med en bok från sitt antikvariat i augusti. Jag hoppas kunna kvittera ut boken i januari. Föreståndaren har lovat att jag kan ha kvar min postbox (Apartado Postal # 4, Huehuetenango, Guatemala). I sinom tid får vi se om löftet håller.

Jag uppmanar er som vill sända brev eller paket till fadderbarn att vänta tills jag har garantier för att postgången fungerar, alltså till början av 2018. Inga julpaket med andra ord.

Mejla mig gärna kring årsskiftet för att höra om Postverket i Guatemala grubblat färdigt kring hur man befordrar post.

Text och foto:
PER BYLUND ANDERSEN

När Börje fick liv igen i Filippinerna

Saknaden efter vår vän och förra ordförande Börje Rehnström är fortfarande stark. Han dyker ofta upp i mina tankar. Där finns så många trevliga minnen av denne godmodige humanist.

En dag i februari i år fick minnet ny näring från oväntat håll. Ett flyktigt möte leder till att Börje ställs i centrum för en stund – utanför terminalen på den gamla amerikanska flygbasen Clark i norra Filippinerna.

Det var ett tillfälle då världen plötsligt kändes så liten, som att slumpen vill sammanföra minnen som är angelägna för flera, och bör mötas trots stora geografiska avstånd.

SAMTAL PÅ SVENSKA

Vi befinner oss på ön Luzon några mil norr om huvudstaden Manila. Min svägerska Asteria, som kommer från ön Cebu, börjar prata med en annan filippinska ut- anför terminalen. De växlar mellan de lo-

kala språken cebuano och tagallo, med inslag av lite engelska. Efter en stund inser båda att de bor i Sverige. De skrattar gott och sedan flyter samtalet bra på svenska.

– Jag bor i Avesta, säger den nyfunne bekantingen på dalmål.

GEMENSAM BEKANT

Då väcks min nyfikenhet.

– Då kanske du vet vem Börje Rehnström var?

Hennes ansikte spricker upp i ett stort leende.

– Börje... ja vilken fin man det var. Han var den förste jag lärde känna på riktigt när jag kom till Avesta. Börje hjälpte mig jättemycket när jag började läsa på SFI (svenska för invandrare). Det var på Domarhagsskolan.

MINNEN AV BÖRJE

Jag berättar då för henne att jag tog vid som ordförande i vår förening efter Börjes död i oktober 2014.

MEXIKO. Börje Rehnström under en av sina resor till Mexiko och Guatemala. Bekvämligheten var det aldrig fråga om under våra resor. Men roligt hade vi.

Där blev vi stående med Börje i fokus för våra minnen. Avesta blev ett spänningsfält i den stora världen och Börje stod för energin.

Text och foto: **TORSTEN JANSSON**

God hälsa på Regnbågens förskola

GOD MAT. Lilla Karina gillar skolmaten, liksom läraren Isabel Santizo Domingo. Maten barnen får hemma är ofta enahanda: majstortillas och bönor.

För byns fyra- och femåringar innebär det bättre hälsa och kosthållning att gå på vår förskola. Vi har ett kök där den goda maten tillreds av en duktig kock som kan livsmedelshygien.

Maten är viktig för barnens utveckling. Barn som inte äter ordentligt lider ofta av sjukdomar eller är så hängiga att de inte lär sig lika bra.

På Regnbågen får alla barn ett bra mellanmål varje dag, tack vare alla er som

stödjer verksamheten. Menyn, mängden och tidpunkten är anpassad för att barnen ska må bra.

Skolmaten är väldigt viktig eftersom barnen behöver energi för att vara pigga, uppmärksamma och deltagande för att lära sig mer.

NYA SMAKER

I början var barnen bara vana vid den mat de får hemma, främst majstortillas och bönor. Det var svårt för dem att vänja sig vid maten i skolan.

LÄRARE. Isabel Santizo Domingo är lärare i byns förskola.

Första gången de åt i skolan tyckte de inte om maten. De åt väldigt lite av brödet, grönsakssoppan, vällingen och så vidare. En del matvägrade helt enkelt. Men undan för undan vände barnen sig vid varje ny maträtt och idag tycker de om all mat de får på förskolan. De flesta vill ha en andra portion och det får de gärna eftersom de ger dem mer energi att delta i skolans aktiviteter och att må bättre.

BÄTTRE ENERGI

Syftet med skolmaten är att barnen inte ska vara hungriga under skoldagen och att de ska få energi och en god hälsa. Det är också en stor fördel för dem att från barnsben känna till vilka livsmedel som är nyttiga, så som frukt och grönsaker.

Text och foto:

ISABEL SANTIZO DOMINGO

Norrbackaskolan springer för Yalambojoch!

VÄRDEFULL LÖPNING. Mer än 50 000 kronor fick barnen på Norrbackaskolan in till verksamheten i Yalambojoch.

Innan eleverna på Norrbackaskolan tog sommarlov beslutade de sig för att springa in pengar till Yalambojoch! Alla var "taggade" och hade skaffat sig många sponsorer.

Dagen var perfekt med sol och klarblå himmel. Eleverna sprang en slinga i gravarna utanför ringmuren. Ringmuren tillhör vårt världsarv och innanför den ligger den vackra medeltidsstaden. I denna fantastiska miljö kämpade eleverna för att hinna så många varv som möjligt!

Mellan varven kunde man höra flåsande, entusiastiska röster som: "Jag måste hinna ett varv till så dom får mycket pengar till skolan!"

Och visst blev det så! 52 500kr! Eleverna sprang för att högstadieskolan i byn skulle kunna fortsätta! Vi tycker det är viktigt att Yalambojochs barn och ungdomar får möjlighet till utbildning! Det hör till alla barns rättigheter!

Text: **MARIA TROIVE**

Foto: **CAROLIN TÖRNBERG**

Glöm inte medlemsavgiften!

Vi är en ideell förening där medlemmarna har ett demokratiskt inflytande i likhet med alla föreningar. Att vara medlem är ett aktivt beslut som uttrycks genom att betala medlemsavgift. Det är viktigt för en förening att kunna redovisa vilka som är medlemmar. Vid årsmöten har endast medlemmar rösträtt och i samband med bidragsansökningar vill ibland givare veta hur många medlemmar föreningen har.

Medlemsavgiften är 150:-/år och betalas till vårt plusgirokonto 22 30 51-4.

På grund av det numera höga portot för föreningar skickar vi inte ut några inbetalningskort eller individuella påminnelser. Medlemsavgifter och bidrag går in i samma "kassa" och används till vårt biståndsarbete. Alla som bidrar, med eller utan medlemskap, får vår informationstidning MayaNytt. Till dig som vill automatisera din bidragsgivning till CNL att ske exv månadsvis: kontakta kassören så får Du information om "Automatisk banköverföring". (Vi kan inte erbjuda Autogiro).

Föredrag om Yalambojoch i Stockholm

Nu i november-december är Per Bylund Andersen åter i Sverige för att informera om vår förenings arbete i Guatemala. Med nya bilder välkomnar han läsarna att delta.

När? Onsdag den 22 november. 18:00 mingel med möjlighet att köpa vin, kaffe och smörgås. Klockan 19.00 startar föredraget.

Var? Världsbiblioteket i Solidaritetshuset, Tegelvågsgatan 40 på Södermalm. Buss 2 från Slussen eller Medborgarplatsen, eller ta buss 57 eller 66, åk mot Sofia. Arrangör: Föreningen Libros i samarbete med Världsbiblioteket

Äntligen i Norrköping

Per Bylund Andersen är föreningens koordinatör i Guatemala och bosatt i byn Yalambojoch. Per kommer till Sverige i slutet av året och då bjuds ett tillfälle att i Norrköping höra honom berätta om sitt arbete och visa bilder från byn.

När? Tisdagen den 5 december kl 18.30-21.

Var? Hemgården, Saltängsgatan 7 i Norrköping

Lokal: Första Kammaren Kaffe/te och smörgås 45:- Varmt välkommen!

Anmäl till Eva, 0709-14 68 97, senast 1 december, helst via sms.

Redaktör till hemsidan sökes

Det finns många sätt att stödja vår verksamhet, även om man inte har möjlighet att vara på plats i Guatemala! Just nu söker vi en hemsidesredaktör som vill ordna en ny hemsida åt oss, och uppdatera den någon gång i månaden. Många medlemmar efterfrågar en uppdaterad hemsida där man kan följa framstegen i Yalambojoch. Om du är intresserad, kontakta Jan Angner: jan.l@angner.se.

EKONOMIN

Redovisning för 1 jan-15 sept 2017 (tkr)

	Budget 2016	Utfall 2017
IN		
Medlavg.....	12 000	8 000
Fadderbidrag.....	100 000	48 000
Bidrag skolor.....	140 000	126 000
Bidrag övriga.....	200 000	200 000
Försäljning.....		
Övr intäkter.....		8 000
	452 000	383 000
UT		
Löner.....	144 000	96 000
Lokalkostn.....	0	
Avskrivn.....		
Adm.....	4 000	8 000
Informationskostn.....	30 000	21 000
Volontärskostn.....	21 000	25 000
Mex bistånd.....	0	
Guatemala bistånd.....	340 000	223 000
Gua bistånd, betalas i Sverige.....		
	539 000	373 000
VINST/FÖRLUST för perioden:		10 000

Styrelse och funktionärer 2017

ORDFÖRANDE:

TORSTEN JANSSON

Västerviksgatan 14, 745 62 Enköping

Tel: 0171-214 26. mobil: 070-405 71 78

E-post: torsten_jansson@hotmail.com

KASSÖR:

JAN ÅNGNER

Alkärrsgatan 24, 603 80 Norrköping

Mobil: 076-846 55 70

E-post: jan1@angner.se

LEDAMÖTER:

MALIN LINNÉ (Fadderansvarig)

Vantörsvägen 245, 129 55 Hägersten

Tel: 073-971 76 63, E-post: malin.linne@hotmail.com

ANNA CALO

Lindholm-Östra Flygeln, 635 04 Eskilstuna

Mobil: 076-885 32 27

E-post: anna.calo@live.se

BJÖRN ENGBERG

Fabriksgatan 3 745 32 ENKÖPING

Mobil: 070-320 65 96

E-post: perubjorn@hotmail.com

SEKRETERARE:

EVA HOLM

Alkärrsgatan 24, 603 80 Norrköping

Mobil: 070-914 68 97

E-post: eva.holm@angner.se

SUPPLEANT:

ULLA ÅMAND

Lindhem, 504 92 Hedared

Mobil: 070- 231 42 92

E-post: uamand@yahoo.se

KRISTINA SZEMLER

Hagvägen 5, 616 90 Åby

Mobil: 0736-19 13 25

E-post: k_szemler@hotmail.com

REVISORER:

SIV EKLUND

Fannagatan 37D, 749 41 ENKÖPING

Mobil: 073-0619716

E-post: sivaneklund@gmail.com

JANOS SZEMLER

Hagvägen 5, 616 90 Åby

Tel: 011-646 00, mobil 073-412 62 28. E-post: jszemler@telia.com

KOORDINATÖR:

PER BYLUND ANDERSEN

Apartado postal #4, Huehuetenango, Guatemala

E-post: per@cni.nu

MAYANYTT:

ELIN PETTERSSON (Redaktör)

Långgatan 29, 514 92 Uddebo Mobil: 073-991 69 38

E-post: elinpetter@hotmail.com

STÖD VÅRT ARBETE I GUATEMALA Plusgiro 22 30 51 - 4

FÖRENINGENS HEMSIDA

www.cni.nu